

Міністерство освіти і науки України
Національний університет водного господарства та
природокористування
Навчально-науковий інститут економіки та менеджменту

Кафедра суспільних дисциплін

07-03-297М

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до практичних робіт із навчальної дисципліни

«Патопсихологія»

для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського)
рівня за освітньо-професійною програмою «Психологія»
спеціальності 053 «Психологія»
денної та заочної форм навчання

Рекомендовано
науково-методичною радою
з якості ННІЕМ
Протокол № 2 від 27.01.2021 р.

Рівне – 2021

Методичні вказівки до практичних робіт із навчальної дисципліни «Патопсихологія» для здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня за освітньо-професійною програмою «Психологія» спеціальності 053 «Психологія» денної та заочної форм навчання [Електронне видання] / Смольська Л. М. – Рівне : НУВГП, 2021. – 35 с.

Укладач:

Смольська Л. М., кандидат психологічних наук, доцент; доцент кафедри медико-психологічних дисциплін.

Відповідальний за випуск: Олексін Ю. П., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри суспільних дисциплін.

Рецензент, керівник групи забезпечення спеціальності: Шпак С. Г., кандидат психологічних наук, доцент; доцент кафедри суспільних дисциплін.

© Смольська Л. М., 2021

© НУВГП, 2021

ЗМІСТ

Вступ	4
Розділ 1. Теми та с/практичні заняття	8
Розділ 2. Методичні рекомендації до с/практичних занять	9
Змістовий модуль 1 Загальнотеоретичні основи патопсихології.	
Тема 1. Патопсихологія як наука.	
С/практичне заняття 1.	9
Тема 2. Патопсихологія відчуттів, сприймання, уваги, пам'яті. С/практичне заняття 2.	11
Тема 3. Патопсихологія мислення, мовлення, інтелекту. С/практичне заняття 3.	13
Тема 4. Порушення емоційно-вольової сфери. С/практичне заняття 4.	15
Тема 5. Патопсихологія свідомості, самосвідомості, особистості. С/практичне заняття 5	17
Тема 6. Поведінкові розлади та соціальна дезадаптація С/практичне заняття - І ч. і II ч.	20
Тема 7. Патопсихологічні симптоми, синдроми: невротичні та органічні розлади. С/практичне заняття 7.	22
Змістовий модуль 2 Прикладні аспекти патопсихології в роботі психолога.	
Тема 8. Патопсихологічне дослідження пацієнта/клієнта. С/практичне заняття 8.1 – І ч. і II ч.	24
Тема 9. Психічні відхилення та психологічні проблеми дітей немовляцького, дошкільного, молодшого шкільного віку. С/практичне заняття – І ч. і II ч.	27
Тема 10. Психічні та психологічні порушення розвитку в підлітково-юнацькому віці С/практичне заняття – І ч. і II ч.	29
Розділ 3. Розподіл балів, які отримують студенти	32
Рекомендована література	33

ВСТУП

Навчальний курс «Патопсихологія» є важливим елементом освітньо-професійної програми спеціальності «Психологія». В дисципліні інтегруються описові, діагностичні, корекційно-профілактичні елементи роботи психолога широкого профілю. Зміст дисципліни містить два модулі. У першому, загально-теоретичному модулі, представлено вступ до наукової галузі, концептуальні підходи щодо психологічних та психічних патологій; вивчаються порушення у пізнавальній, емоційно-вольовій, інтелектуальній сферах та сфері свідомості й самосвідомості. У другому модулі, прикладному, більше уваги приділено особливостям діагностичного дослідження пацієнта, а також патопсихології дітей, підлітків, юнаків.

Мета вивчення дисципліни – оволодіти здатністю розпізнавати симптоми та симптомокомплекси патології психічних процесів, станів, поведінки, особистісних якостей на основі порівняння з нормою; визначати точки та траєкторії росту на основі наявних ресурсів та збережених функцій.

Завдання вивчення дисципліни: опанувати як теоретичними знаннями, так і практичними здатностями діагностичного, корекційного, просвітницько-профілактичного плану.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати основні критерії визначення та оцінки відхилень психологічного спектру пізнавально-інтелектуальної та особистісної сфер порівняно з нормою; загальні основи вікової патопсихології, зокрема дитячої, підліткової, юнацької.

Результатами навчання мають стати вміння:

- самостійно вивчати та аналізувати психологічну літературу;

- планувати та проводити психологічну роботу з клієнтами;
- проводити психологічне обстеження;
- застосовувати здобуту патопсихологічну професійну інформацію на практиці;
- добирати адекватні віку клієнта та професійній гіпотезі експериментальні методики патопсихологічного дослідження;
- складати корекційні програми та програми особистісного дизайну з інтерактивних ігор, тренінгових вправ, творчих проєктів для досягнення конкретних цілей клієнтського запиту;
- реалізувати стійку позитивну настанову на наявні та потенційні ресурси клієнта та його/її партнерства з психологом, іншими фахівцями, соціальним оточенням;
- реалізувати стійку настанову на відкритість до особистісного та професійного розвитку й вдосконалення.

Запропоновані методичні вказівки дозволять забезпечити максимальну самостійність студентів під час підготовки до практичних занять та їх проведення, повністю відповідають ОПП «Психологія» за спеціальністю 053 «Психологія».

Методична концепція вивчення дисципліни полягає в тому, щоб максимально організувати самостійну пізнавальну діяльність студентів. Вона складається з компонентів:

1) Пізнавально-орієнтувального компоненту – студент самостійно робить огляд загального змісту теми, питань по ній, завдань, списку джерел з тим, щоб зорієнтуватись: а) в обсязі матеріалу; б) його місці в системі предметної теорії та практики; в) складності для використання.

2) Пізнавально-структуруючого компоненту – студент самостійно структурує та переструктурує матеріал різного ступеня складності з тим, щоб зробити його «своїм», тобто надати йому нового вигляду та особистісного смислу:

- а) простішого для сприймання та запам'ятовування;
- б) відповідного до смаків та професійних інтересів (мотивація самовираження);
- в) цікавим для обговорення з колегами, що відповідає комунікативним потребам та лідерським компетенціям здобувача освіти.

3) Пізнавально-пошукового компоненту – студент самостійно шукає та створює інформацію з тим, щоб:

- а) поглибити власний професійний ресурс знань та вмінь;
- б) підтримувати високий рівень психічної енергії та самоповаги;
- в) набувати вмінь та практикуватись у професійному діапазоні творчих завдань.

4) Пізнавально-дослідницького, експериментального компоненту – студент самостійно проводить емпіричні дослідження за темами з тим, щоб:

- а) накопчувати практичний досвід;
- б) перевіряти дію вивчених методів на практиці та формувати власний методично-професійний профіль;
- в) привносити особистісний творчий компонент в освітній процес та методи, якими майбутній фахівець буде користуватись.

5) Пізнавально-наукового компоненту – студент самостійно вивчає теоретичні джерела, формулює припущення, підбирає методи дослідження; здійснює його, опрацьовує та інтерпретує дані, узагальнює та робить висновки.

Для реалізації усіх компонентів **завдання для**

самостійної роботи сформульовані до кожної практичної роботи так, щоб студенти могли опрацювати тему в повному діапазоні компонентів освітньої діяльності: орієнтувальної, структуруючої, пошукової, експериментально-дослідницької.

Наукова самостійна робота виконується як за бажанням в процесі вивчення тем, так і в якості компенсації пропущених занять — з подальшою підготовкою тез або статей для участі в наукових конференціях.

РОЗДІЛ 1

ТЕМАТИЧНИЙ РОЗПОДІЛ ГОДИН С/ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ Теми	Теми с/практичного заняття	Кількість Годин
Змістовий модуль 1 Загальнотеоретичні основи патопсихології		
1	Патопсихологія як наука.	2
2	Патопсихологія відчуттів, сприймання, уваги, пам'яті	2
3	Патопсихологія мислення, мовлення, інтелекту	2
4	Порушення емоційно-вольової сфери	2
5	Патопсихологія свідомості, самосвідомості, особистості	2
6	Поведінкові розлади та соціальна дезадаптація – I ч. і II ч.	4
7	Патопсихологічні симптоми, синдроми: невротичні та органічні розлади	2
Змістовий модуль 2 Прикладні аспекти патопсихології		
8	Патопсихологічне дослідження пацієнта/клієнта -- I ч. і II ч.	4
9	Психічні відхилення та психологічні проблеми дітей немовлячого, дошкільного, молодшого шкільного віку – I ч. і II ч.	4
10	Психічні та психологічні порушення розвитку в підлітково-юнацькому віці – I ч. і II ч.	4
Всього годин:		28

РОЗДІЛ 2 МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО С/ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 Загальнотеоретичні основи патопсихології

Тема 1. Патопсихологія як наука

С/практичне заняття 1

Мета: Ознайомитись з поняттям патопсихології, її категоріями, теоретичними концептуальними підходами; мотивуватись до вивчення курсу та майбутньої професії.

Завдання:

1. *Попередньо* опрацюйте тематичну літературу.
2. Доповніть інформацію за відеоматеріалами.
3. Обговоріть зміст теми за питаннями, спираючись на свій конспект.
4. Продумайте зміст творчого міні-проєкту «Рекламна презентація авторського курсу «Патопсихологія – практикуючому психологу». Обговоріть в міні-групах.
5. Створіть буклет-розкладку «Патопсихологія – практикуючому психологу» в електронному вигляді (*для відсутніх на занятті*).

Короткий огляд теми

Поняття патопсихології. Походження її назви, як воно пов'язане з предметом цієї науки. Завдання, що стоять перед патопсихологією. Головні критерії психічної патології. Основні поняття патопсихології: норма та відхилення, здоров'я та порушення, симптоми та синдроми. Міждисциплінарні та міжгалузеві зв'язки патопсихології.

Галузі, з якими пов'язана патопсихологія. Історичні віхи розвитку патопсихології. Фахівці-практики в галузі охорони психічного здоров'я. Концептуальні моделі в патопсихологічному застосуванні. Поняття еклектичного підходу в патопсихології. Найвідоміші моделі: біологічна, психо-динамічна, поведінкова, когнітивна, гуманістична, екзистенційна, соціокультурна. Причини дисфункцій та відхилень за кожною з цих моделей, ступінь експериментальної аргументованості. Роль терапевта та пацієнта/клієнта за кожною з моделей. Мета терапії в різних моделях. Основні методи діагностики, корекції та терапії за різними моделями. Поширеність концептуальних моделей в наукових дослідженнях та сучасній практиці.

Питання для обговорення

1. Що вивчає патопсихологія?
2. Що вона дає та чого не дає практикуючому психологу, іншим фахівцям ?
3. Які завдання перед патопсихологією як наукою та які завдання перед психологом у застосуванні патопсихологічних компетенцій?
4. Якими є головні поняття в патопсихології та що лаконічно вони означають?
5. Які з концептуальних моделей виглядають найпереконливішими і дієвими в діагностично-корекційному, терапевтичному застосуванні? Якими є переваги та обмеження кожної?
6. За яким напрямком ви би хотіли практикувати?

Відеонавчання:

Відео для дискусії:

<https://www.youtube.com/watch?v=ufoOKujKtwo>

<https://www.youtube.com/watch?v=-5gnfX4CTHQ>

12 хв. Напрямки і школи психології.

<https://www.youtube.com/watch?v=WPbwdv90vEY>

перші 22 хв. Направления в психотерапии: как выбрать свое

Тема самостійного наукового дослідження

Розвиток вітчизняної патопсихології в ХХІ столітті

Література:

Інтернет-стаття: <https://ukr.healthyliving-healthnetwork.com/3977460-pathopsychology-what-is-it-experimental-methods-of-pathopsychology>

Базова: 1, 2, 4.

Допоміжна: 2, 3, 4, 5, 6.

Тема 2. Патопсихологія відчуттів, сприймання, уваги, пам'яті

С/практичне заняття 2

Мета: Оволодіти за ознаками вмінням розпізнавати порушення відчуттів, сприймання, уваги, пам'яті на основі взаємозв'язків їх механізмів; опановувати діагностичні вміння, порівнюючи ознаки та показники порушень з нормою.

Завдання:

1. **Попередньо** опрацюйте тематичну літературу.
2. Доповніть інформацію за відеоматеріалами.
3. Підготуйте кейсові приклади. Обговоріть зміст теми за питаннями, спираючись на свій конспект та кейси.
4. Зробіть електронний звіт по питаннях теми, включивши батареї методик дослідження відчуттів, сприймання, уваги, пам'яті (*для відсутніх на занятті*).

Короткий огляд теми

Властивості відчуттів. Кількісні та якісні порушення відчуттів. Гіперестезія та гіпоестезія - кількісні відчуттєві порушення. Особливості якісних порушень. Властивості сприймання. Ілюзії та галюцинації в порушенні сприймання. Сутність ілюзії. Види ілюзій. Чим галюцинація відрізняється від ілюзій. Види галюцинації. Поняття ейдетизму. Особливості сенестопатії. Порушення сприймання через органічні локальні ураження – агнозії. Види агнозії. Соматоагнозія. Дерезалізаційні розлади. Деперсоналізація. Порушення сприймання часу. Дослідження відчуттів та сприймання. Патопсихологія уваги, пам'яті. Характеристики уваги при її порушенні. Особливості функціонування пам'яті при її відхиленнях. Кількісні та якісні порушення пам'яті. Методики вимірювання та оцінки якості відчуттів, сприймання, уваги, пам'яті.

Питання для обговорення

1. Які є кількісні та якісні порушення відчуттів?
2. Які є види та властивості сприймання, його порушення?
3. Які існують порушення уваги порівняно з нормою?
4. Які кількісні та якісні порушення пам'яті впливають на її функціональність?
5. Як пов'язані пізнавальні процеси відчуття, сприймання, уваги, пам'яті? Як цей зв'язок враховувати в діагностичних діях психолога?

Відеонавчання:

Відеонавчання:

<https://www.youtube.com/watch?v=7b07CX4VFPQ>

10 хв. – сприймання та їх порушення

<https://www.youtube.com/watch?v=1AN6ATSmNoE>

6 хв. Порушення уваги.

<https://www.youtube.com/watch?v=C7kM17Bj1zs>

5 хв. Порушення пам'яті

Тема самостійної роботи (наукового дослідження)

Фактори, що впливають на сприймання, увагу, пам'ять людей сучасного світу.

Література:

Базова: 1, 2, 4.

Допоміжна: 2, 3, 4, 5, 6.

Тема 3. Патопсихологія мислення, мовлення, інтелекту

С/практичне заняття 3

Мета: Вчитися за ознаками розпізнавати локальні та системні порушення мислення, мовлення, інтелекту – у співставленні патологічних симптомів з нормою; опановувати діагностичні вміння; диференціювати порушення мислення та порушення інтелекту.

Завдання:

1. **Попередньо** вивчіть літературу за темою.
2. Ознайомтесь з відеоматеріалами, доповніть тематичну компетентність.
3. Обговоріть тему за питаннями, спираючись на свій конспект. Зробіть це у формі гри «Експертне визначення»
4. Зробіть електронний проєкт у вигляді або рекламного буклету або презентації психологу-початкувцю «Порушення мислення, мовлення, інтелекту» (для відсутніх на занятті).

Короткий огляд теми

Характеристика мислення в нормі як критерій визначення порушення. Порушення мислення за Б.В.

Зейгарник – 4 групи: операційні (зниження рівня узагальнення, викривлення узагальнення), особистісно компонентні (порушення регулюючої мотиваційної функції мислення, його критичності: актуалізація латентних властивостей понять; різноплановість мислення; розірваність мислення), динамічні (інертність, лабільність), саморегуляційні характеристики. Формальні (кількісні) порушення: патологія процесу – прискорене, сповільнене; порушення рухомості й гнучкості – деталізація, надмірна ґрунтовність, в'язкість мислення; порушення цілеспрямованості мислення: резонерське, атаксичне, паралогічне, зісковзуючи, символічне. Продуктивні (якісні) розлади мислення – патології суджень та умовиводів: маячні ідеї та їх види, надцінні ідеї, нав'язливі ідеї, домінуючі ідеї. Дослідження мислення.

Види мовлення та його порушення. Мовленнєві патології за критеріями: діалогічність, розвиток, розпад, вимова, ритм.

Тимчасові порушення інтелекту – їх прояви та причини. Стійке послаблення інтелекту. Деменція. Дебільність. Імбецильність. Ідіотія. Методики вимірювання та оцінки якості мислення, мовлення інтелекту.

Питання для обговорення

1. Які групи порушення мислення виділяє Б.В. Зейгарник? Які їх характеристики?
2. Що являються кількісні та якісні порушення мислення?
3. За якими критеріями розпізнаються мовленнєві порушення?
4. Що відносять до інтелектуальних порушень; які їх види?

5. Як пов'язані мислення, мовлення та інтелект?

Відеонавчання:

<https://www.youtube.com/watch?v=3V0mCgNpsvg>

11 хв. вади мислення

<https://www.youtube.com/watch?v=U4uyBwDY10w>

33 хв. - як навчання упроваджує допонятійне мислення:

Л.Ясюкова

<https://www.youtube.com/watch?v=zU-svEgBEzY>

30 хв. мовленнєві порушення та їх причини

<https://www.youtube.com/watch?v=-TpRtD6Nqfc>

16 хв. Способи розвитку мислення та інтелекту

Тема самостійної роботи (наукового дослідження)

Тілесна складова в інтегральному інтелекті – проблема норми і патології

Література:

Базова: 1, 2, 3, 4.

Допоміжна: 2, 3, 4, 5, 6.

Тема 4. Порушення емоційно-вольової сфери

С/практичне заняття 4

Мета: Оволодіти за ознаками вмінням розпізнавати порушення емоційно-вольової сфери – у співставленні патологічних симптомів з нормою; опанувати діагностичні вміння; вчитись складати корекційні програми.

Завдання:

1. *Попередньо* вивчіть літературу за темою.

2. Доповніть уявлення по темі переглядом відеоматеріалів.

3. Обговоріть питання теми та матеріали відео у вигляді ділової гри «Круглий стіл експертів», спираючись на свій конспект та використовуючи підготовлені вами кейси.

4. Попрактикуйте визначати порушення емоційно-вольової сфери за відповідними методиками.

5. Зробіть розширений конспект-презентацію теми, включивши меню діагностичних методик (*для відсутніх на занятті*).

Короткий огляд теми

Межові емоційні показники: емоційна лабільність, емоційна ригідність, емоційна збудливість, експлозивність, емоційна монотонність, емоційна тупість, емоційний параліч, апатія, емоційна напруженість, нестриманість, страх і тривога. Вроджені пускові механізми страху. Типи патологічного емоційного реагування: кататимний, голотимний, паратимний, експлозивний, дементивний. Порушення настроїв: гіпотимія, депресія, дисфорія, дистимія, гіпертипія, паратимія. Перевтома: пониження та втрата працездатності. Патологія вольової сфери та довільної регуляції. Порушення вольового акту на рівні пригнічення/посилення мотивів діяльності та потягів: гіпобулії та гіперулії. Спотворені потяги та мотиви діяльності. Патології на рівні реалізації вольового зусилля (рухові патології): пригнічення рухової функції, підсилення рухової функції, спотворення рухової функції (паракінезія). Методики вимірювання та оцінки порушень емоційно-вольової сфери.

Питання для обговорення

1. Які межові емоційні показники відхилень від

норми? Які типи патологічного емоційного реагування?

2. Які порушення настроїв зустрічаються?
3. Які ознаки патології при перевтомі?
4. Що можна віднести до порушень волі?
5. Як складати корекційну програму при порушеннях емоційно-вольової сфери?

Відеонавчання:

<https://www.youtube.com/watch?v=auHykZjjojQ>

13 хв. емоції, их влияние на здоровье

<https://www.youtube.com/watch?v=4nvYx5HZpl0>

10 хв. ознаки низького емоційного інтелекту

<https://www.youtube.com/watch?v=BEdYK9Zpf30>

11 хв. прокрастинація

Тема самостійної роботи (наукового дослідження)

Прокрастинація: особливості, діагностика, корекція

Література:

Базова: 1, 2, 3, 4.

Допоміжна: 3, 4, 5, 6, 7.

Тема 5. Патопсихологія свідомості, самосвідомості, особистості

С/практичне заняття 5

Мета: Оволодіти за ознаками вмінням розпізнавати порушення свідомості, самосвідомості, особистості – у співставленні патологічних симптомів з нормою; опановувати діагностичні вміння; вчити складати корекційну програму порушень самосвідомості та особистості.

Завдання:

1. Опрацюйте літературу за темою.
2. Доповніть уявлення по темі переглядом

відеоматеріалів. Підготуйте кейси-приклади для ділової гри «Корекційна програма на запит».

3. Обговоріть тему за питаннями, спираючись на свій конспект.

4. Відпрацюйте в парах кейси в ігровій формі «Корекційна програма на запит».

5. Структуруйте інформацію; послідовно її організуйте у вигляді лаконічного довідника «Патопсихологія: порушення свідомості, самосвідомості, особистості» для початківця-психолога – з поясненнями та прикладами *(для відсутніх на занятті)*.

Короткий огляд теми

Структурно-функціональні критерії оцінки свідомості та самосвідомості. Головні симптоми порушення свідомості за К.Ясперсом: відстороненість від оточуючого світу, дезорієнтованість, непродуктивність мислення, амнезія. Групи порушень свідомості: непсихотичні - прості або кількісні (оглушення, зомління, обнубіляція, сомноленція, сопор, кома) та психотичні, якісні (делірій, онейроїд, аменція). Сутінкові стани порушення свідомості: амбулаторний автоматизм, транс, фуга, абсанс, сомнамбулізм. Порушення самосвідомості: деперсоналізація. Дерезалізація та її поєднання з деперсоналізацією: синдром «Аліси в дивокраї». Проблема змінених станів свідомості. Розлади особистості. Порушення опосередкованості та ієрархії мотивів. Зсув мотиву на мету при розвитку алкоголізму. Втрати опосередкованості мотивів. Порушення смислоутворення: втрата смислових цінностей, цілей, мотивації досягнення; деформація ціннісної сфери, спотворення смислів. Порушення підконтрольності поведінки. Втрати контролю над пізнавальною сферою. Втрати контролю над образом «Я». Дисморфобія. Втрати

контролю над діями та порушення діяльнісної сфери. Втрата контролю над переживаннями. Втрата критичності до свого стану. Методики вивчення самосвідомості та особистості.

Питання для обговорення

1. Які існують симптоми та види порушень свідомості?
2. Які виділяють кількісні та якісні порушення свідомості?
3. Які порушення самосвідомості зустрічаються в практиці психолога?
4. Що являє собою втрата контролю та як це впливає на образ «Я»?
5. За допомогою яких методик можна дослідити свідомість, самосвідомість? Що варто включити до корекційної програми?

Відеонавчання:

Відеонавчання:

<https://www.youtube.com/watch?v=g1VQ987LU8k&t=49s>

23 хв. Порушення свідомості

<https://www.youtube.com/watch?v=HER9qg6eZuA>

33 хв. Психопати серед успішних особистостей – матеріал для дискусії.

Тема самостійної роботи (наукового дослідження)

Контроль та спонтанність в балансі як критерій норми-відхилення.

Література:

Базова: 1, 2, 4.

Допоміжна: 2, 4, 5, 6.

Тема 6. Поведінкові розлади та соціальна дезадаптація

С/практичне заняття 6.1 - І ч. (2 год)

С/практичне заняття 6.2 - ІІ ч. (2 год)

Мета: Оволодіти за ознаками вмінням розпізнавати поведінкові розлади, соціальну дезадаптованість; орієнтуватись у відповідних професійних діях; вчитись підбирати діагностичні методики та складати корекційну програму.

Завдання до кожної частини:

1. *Попередньо* вивчіть літературу за темою.
2. Ознайомтесь з інформацією за відеоматеріалами.
3. Підготуйте кілька кейсів-прикладів для імітаційної гри.
4. Обговоріть тему за питаннями, спираючись на свій конспект.
5. Відпрацюйте в групах кейсові приклади розіграйте імітаційні ситуації «Звернення до психолога».
6. Розробіть детальний довідник «Поведінкові розлади та соціальна дезадаптація з кейсами» для психолога-стажера у вигляді електронного буклету (*для відсутніх на занятті*).

Короткий огляд теми

І частина. Відхилена (девіантна) поведінка у способах взаємодії з реальністю. Поведінкові реакції: пристосування, боротьба, хворобливе протистояння, втеча від реальності, ігнорування. Поняття соціалізації та її порушень. Роль стосунків дитини і близьких дорослих в порушенні соціалізації. Типологія соціально дезадаптованої поведінки. Форми девіантної поведінки та наслідки.

II частина. Адикції – їх різновиди, особливості, наслідки. Порушення потягів. Надцінні психологічні ставлення. Порушення харчової поведінки. Психопатологічні захоплення. Сексуальні порушення: їх класифікація, прояви, причини, наслідки. Методики визначення порушень соціальної адаптації.

Питання для обговорення

I ч.

1. За якими сферами проявляються відхилення поведінки у способах взаємодії з реальністю?
2. Якими є межові поведінкові реакції, що легко переходять в патологію, та які умови цього переходу?
3. Які функції соціалізації порушують за несприятливих умов та як це проявляється?
4. Як класифікують соціально дезадаптовану поведінку?
5. Які методи дослідження порушень соціалізації?

II ч.

6. Що являє собою адикція, які існують різновиди?
7. Як пов'язані порушення потягів, патологічні захоплення та адикції?
8. Якими є поширені види сексуальних порушень? В чому проблемність діагностування сексуальних порушень?
9. Як коректувати розлади поведінки, дезадаптацію?

Відеонавчання:

<https://www.youtube.com/watch?v=klMIMlqZ7rg>

12 хв. Поведінкові розлади дітей і підлітків.

<https://www.youtube.com/watch?v=Qfa5kTZx-k0>

14 хв. Соціальна дезадаптація Есмеральди

<https://www.youtube.com/watch?v=27IfWDRVok4>

4 хв. Соціальна дезадаптація дітей раннього віку

<https://www.youtube.com/watch?v=b-gaa9ZI2JE>

10 хв. Сексуальне насильство дітей в інтернеті (кібербрумінг)

<https://www.youtube.com/watch?v=7JjD8rg7HpE>

20 хв. Педофелія. Причини та наслідки.

Тема самостійної роботи (наукового дослідження)

Переїдання як невротична поведінка та культурно-психологічна проблема.

Література:

Базова: 1, 2, 3.

Допоміжна: 3, 7.

Тема 7. Патопсихологічні симптоми, синдроми: невротичні та органічні розлади

С/практичне заняття 7

Мета: Оволодіти вмінням розпізнавати за патопсихологічними симптомами і синдромами невротичні та органічні розлади; орієнтуватись у відповідних професійних діях; вчитись підбирати діагностичні методики та корекційні заходи.

Завдання:

1. Опрацюйте літературу за темою.
2. Доповніть уявлення по темі переглядом відеоматеріалів. Підготуйте кейси-приклад для мікрогрупової гри «Консультація експерта».
3. Обговоріть тему за питаннями, спираючись на свій конспект.
4. Відпрацюйте в парах кейси в ігровій формі «Консультація експерта».
5. Структуруйте інформацію; послідовно її організуйте у вигляді детального довідника

«Патопсихологічні симптоми, синдроми: невротичні та органічні розлади для початківця-психолога – з поясненнями та прикладами» (для відсутніх на занятті).

Короткий огляд теми

Характерна різниця між психотичними та невротичними розладами. Зв'язок між невротичними та психотичними розладами в динаміці. Психологічні особливості, внутрішні конфлікти при неврозах. Внутрішній конфлікт, що не розв'язується, як умова розвитку неврозу. Види та характеристики неврозів: істеричний, фобічний, ритуали. Невропатійність як виражена домінантність однієї з півкуль мозку. Психопатії – їх ознаки та види. Патопсихологічні синдроми при епілепсії, шизофренії, біполярному розладі (маніакально-депресивному психозі).

Питання для обговорення

1. В чому характерна різниця між психотичними та невротичними розладами? Що асоціюється з органічними структурними ураженнями, а що з функціональними?
2. Що являє собою невроз, та які психологічні умови його виникнення? Які групи неврозів можна виділити?
3. Що є передумовою психопатій, які є види психопатій?
4. Чим відрізняються деякі психопатії від парних їм патопсихологічних синдромів епілепсії, шизофренії, маніакально-депресивного психозу? При якому синдромі зберігається критичність до свого стану?

Відеонавчання:

<https://www.youtube.com/watch?v=xL2Mth23e7o>

16 хв. - Психози.

<https://www.youtube.com/watch?v=V0E5IS7PJdU>

15 хв. - Патопсихологічні синдроми.

https://www.youtube.com/watch?v=OAPb_cZlmbU

45 хв.- Документальний фільм про шизофренію.

Тема самостійної роботи (наукового дослідження)
Психопати серед видатних постатей.

Література:

Базова: 1, 3.

Додаткова: 3, 4, 5, 6.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

Прикладні аспекти патопсихології в роботі психолога

Тема 8. Патопсихологічне дослідження пацієнта/клієнта

С/практичне заняття 8.1 – І частина (2 год.)

С/практичне заняття 8.2 – II частина (2 год.)

Мета: Оволодіти вмінням проводити професійне патопсихологічне дослідження пацієнта/клієнта різними емпіричними методами; розпізнавати за отриманими результатами діагностичні індикатори; орієнтуватись в процедурах, методиках, нормативних шаблонах ведення протоколів.

Завдання:

1. Опрацюйте літературу за темою.
2. Доповніть уявлення по темі переглядом відеоматеріалів. Підготуйте кейси-приклад для мікрогрупової гри «Супервізорська бесіда».
3. Обговоріть тему за питаннями, спираючись на

свій конспект.

4. Відпрацюйте в парах кейси в ігровій формі «Супервізорська бісида».
5. Структуруйте інформацію; послідовно її організуйте у вигляді детального довідника «Патопсихологічне дослідження пацієнта/клієнта» *(для відсутніх на занятті)*.

Короткий огляд теми

Поняття патопсихологічного дослідження та його складових. Різні методи та методики патопсихологічного дослідження. Бісида як основний метод при обстеженні – її мета, функції. Спостереження, інтегроване в інтерв'ю та як окремий метод дослідження хворого. Аналіз конкретних випадків у співставленні з іншими обставинами. Принципи клінічного інтерв'ю (бісида). Однозначність, точність, доступність для розуміння запитань; алгоритмізація опитування; гнучкість формулювань як уточнення інтерпретацій через синоніми та приклади; безоціночність та безпристрасність опитування; перевірюваність та доказовість фактів, отриманих з інтерв'ю; толерантність, підтримка та емпатія. Тривалість інтерв'ю; етапи первинної бісида. Особливості та етапи первинного інтерв'ю. Виявлення страхів, їх уявних наслідків та смислів подій у відображенні пацієнта. Використання вербальних та невербальних засобів спілкування. Мовленнєві патологічні ефекти: викреслювання, спотворення, надмірне узагальнення. Експериментальне патопсихологічне дослідження: особливості та методики. Поєднання кількісного та якісного вимірювання. Пріоритет домінуючої уваги на інтелектуальні здатності, мотиви поведінки та цінності в експериментальному дослідженні. Виявлення як патологічних та збережених функцій. Ставлення хворого до дослідження та до експериментатора – можливість

регулювати це ставлення вбік довіри. Різноманітність методик. Концептуальність інтерпретації даних експерименту та його результатів.

Питання для обговорення

1. Що являє собою патопсихологічне дослідження, та з яких елементів воно складається?
2. Який емпіричний метод є головним, та які його цілі, принципи, етапи?
3. В чому психологічні особливості патопсихологічного інтерв'ю?
4. Що являє собою експериментальний метод дослідження пацієнта/клієнта?
5. Які особливості патопсихологічного дослідження за методом експеримента?
6. Які допоміжні методи дослідження пацієнта/клієнта складають у комплекс діагностики та побудови програми допомоги?

Відеонавчання:

<https://www.youtube.com/watch?v=JNo5QQGNi7g>

16 хв. – структура патопсихологічного дослідження

<https://www.youtube.com/watch?v=NFv4MbMW1d8>

23 хв. - методики патопсихологічного

експериментального дослідження

<https://www.youtube.com/watch?v=Rj5uEfhIBTM>

18 хв. Люди з психічними хворобами. Реальні живі інтерв'ю.

Тема самостійної роботи (наукового дослідження)

Самоспостереження та супервізія в роботі психолога для підтримки психічного здоров'я.

Література:

Базова: 1, 2, 3, 5.

Допоміжна: 1, 3, 4, 5, 6, 7.

Тема 9. Психічні відхилення та психологічні проблеми дітей немовляцького, дошкільного, молодшого шкільного віку

С/практичне заняття 9.1 – І частина (2 год.)

С/практичне заняття 9.2 – II частина (2 год.)

Мета: Системно опанувати закономірностями динамічних змін психіки в різні періоди дитинства. Оволодіти за ознаками вмінням розпізнавати за патопсихологічними симптомами та синдромами невротичні та органічні розлади дітей немовляцького, дошкільного, молодшого шкільного віку; орієнтуватись у відповідних професійних діях діагностики та корекції.

Завдання:

1. Опрацюйте літературу за темою.
2. Доповніть уявлення по темі переглядом відеоматеріалів. Підготуйте кейси-приклади для парної рольової гри «Консультує фахівець».
3. Обговоріть тему за питаннями, спираючись на свій конспект.
4. Відпрацюйте в парах кейси в ігровій формі «Консультує фахівець» за ролями: психолог, мама дитини, вихователька садка, вчителька.
5. Структуруйте інформацію; послідовно її організуйте у вигляді детального довідника «Патопсихологічні розлади дітей немовляцького, дошкільного, молодшого шкільного віку» для початківця-психолога – з поясненнями та прикладами *(для відсутніх на занятті)*.

Короткий огляд теми

Вікова періодизація дітей. Патологічний розвиток: принцип аналізу порушень порівняно з нормою та встановлення причин відхилень від норми. Вроджені невропатії. Мінімальна мозкова дисфункція. Міжпівкульова дисфункціональна паталогія. Аутизм. Епілепсія у дітей. Гіпердинамічні розлади. Психосоматичні розлади. Психологічні проблеми та психічні відхилення в дошкільному та молодшому шкільному віці. Синдроми втечі та бродяжництва, синдром паталогічного фантазування. Дитячі тривожні розлади. Руйнівна поведінка дітей. Шкільний невроз. Затримка психічного розвитку та порушення пізнавальної сфери. Дисграфія, дислексія, дискалькулія. Методики та особливості патопсихологічного дослідження дітей.

Питання для обговорення

I частина

1. Які вікові періоди охоплюють дитинство; яка роль ведучих факторів розвитку та сенситивності у формуванні та ескалації порушень?
2. Які причини та ознаки психічних порушень у новонароджених та немовлят?
3. Якими є індикатори психічних порушень або межових ризиків у дітей раннього віку?
4. Які ознаки аутизму та епілепсії в ранньому віці?

II частина

5. Які прояви порушень у дошкільників стають предметом хвилювання дорослих?
6. Які патопсихологічні поведінкові синдроми зустрічаються серед дітей молодшого шкільного віку?
7. Що являє собою шкільний невроз?
8. Які види затримки психічного розвитку можна

виділити у дітей молодшого шкільного віку?

9. У яких випадках з молодшими школярами працюють логопеди та дефектологи? Яка роль при цьому шкільного психолога?

Відеонавчання:

<https://www.youtube.com/watch?v=YkCa9NFFJfU>

45 хв. - Аутизм

<https://www.youtube.com/watch?v=X-g0qSK1O-0>

5 хв. - Синдром порушення концентрації уваги (дефіцит уваги) та гіперактивності.

https://www.youtube.com/watch?v=a_unOfG9Z2c

12 хв. - Синдром СДВГ

Тема самостійної роботи (наукового дослідження)

Цілі та професійно-етичні особливості діагностики патопсихологічних порушень у дітей молодшого шкільного віку.

Література:

Базова: 1, 2, 3, 5.

Тема 10. Психічні та психологічні порушення розвитку в підлітково-юнацькому віці

С/практичне заняття 10.1 – І частина (2 год.)

С/практичне заняття 10.2 – II частина (2 год.)

Мета: Системно опанувати закономірностями динамічних змін психіки в період підлітково-юнацького віку. Оволодіти за ознаками вмінням розпізнавати за патопсихологічними симптомами та синдромами невротичні та органічні розлади підлітків та юнаків; орієнтуватись у відповідних професійних діях діагностики та корекції.

Завдання:

1. Опрацюйте літературу за темою.
2. Доповніть уявлення по темі переглядом відеоматеріалів. Підготуйте кейси-приклади для рольової гри «Консультує фахівець».
3. Обговоріть тему за питаннями, спираючись на свій конспект.
4. Відпрацюйте в мікрогрупах кейси в ігровій формі «Консультує фахівець» за ролями: психолог, батьки підлітка, педагог-наставник, підліток, юнак.
5. Презентаційно структуруйте тему у вигляді інформаційного вісника для батьків та педагогів «Патопсихологічні розлади підлітків та юнаків» – з теорією та прикладами *(для відсутніх на занятті)*.

Короткий огляд теми

Аналіз особливостей вікового розвитку підлітків та юнаків: патопсихологічні чинники. Підліткові акцентуації характеру та їх особливості. Типи підліткових акцентуацій за О.Лічко. Типи акцентуацій та їх характеристики за К. Леонгардом. Невротичні розлади підлітків та юнаків. Неврастенія, психосоматика, фобії. Нервова анорексія. Алкоголізм та наркоманія. Підлітковий суїцид. Початкові прояви психічних хвороб в юнацькому віці. Методики та особливості патопсихологічного дослідження підлітків та юнаків. Корекційні підходи.

Питання для обговорення

І частина

1. Якими є особливості вікового розвитку підлітків та юнаків?
2. Якими є основні патопсихологічні чинники при

порушеннях у підлітків?

3. Які типи підліткових акцентуацій за двома різними класифікаціями вирізняють? Яка типологія вам здається зручнішою для професійного використання?
4. Які невротичні розлади характерні для підлітково-юнацького віку? Які профілактичні та корекційні підходи будете застосовувати в роботі?

II частина

5. Які особистісні порушення розвиваються при патологічних потягах, та які види спотворених потягів характерні для підлітково-юнацького віку?
6. Як вирішувати проблему алкоголізму та наркоманії серед підлітків та юнаків? Яка в цьому роль психологів та соціальних працівників?
7. Що треба знати батькам, педагогам підлітків та юнаків про суїцид серед молоді?
8. Як діагностується початок психічних хвороб в юнацькому віці?

Відеонавчання:

<https://www.youtube.com/watch?v=47L1AMFEYr8>

пролеми дівчат-підлітків 11 хв.

<https://www.youtube.com/watch?v=rDQYtYTQ9ho>

18 хв. Обсесивно-компульсивні розлади підлітків та юнаків

https://www.youtube.com/watch?v=y_cIViTwmkM

15 хв. Депресії

Тема самостійної роботи (наукового дослідження)

Умови патологічного розвитку сучасних підлітків та юнаків.

Література:

Базова: 1, 2, 3, 5.

Допоміжна: 1

РОЗДІЛ 3

РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

Поточне тематичне на с/практичних заняттях											Сума балів
№ Теми	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Годин и	2	2	2	2	2	4	2	4	4	4	
Бали за тему на с/прак	4	4	4	4	4	6,5	4	6,5	6,5	6,5	50

За роботу на с/практичних заняттях та виконану самостійну роботу – **50** балів

За роботу на інтерактивних заняттях та виконану самостійну роботу (2 співдоповіді по 5 балів) – **10** балів.

За МК-1 – **20** балів,

За МК-2 – **20** балів.

Підсумковий контроль: залік (40 балів).

Всього: **100** балів.

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка	
	для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	Відмінно	Зараховано
82-89	Добре	
74-81		
64-73	Задовільно	
60-63		
35-59	незадовільно, з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	незадовільно, з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано, з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Комер Р. Дж. Патопсихология поведения. Нарушения и патология психики / 4-е международное издание. Прайм-Еврознак. 2005. URL: <https://www.klex.ru/58u>

2. Мартинюк І. А. Патопсихологія : навчальний посібник. К. : Центр учбової літератури, 2008. 208 с. URL: <https://pidru4niki.com/17810409/psihologiya/patopsihologiya>
3. Максимова Н. Ю., Мілютіна К. Л., Піскун В. М. Основи дитячої патопсихології : навч. посібник. К. : Перун, 1996. 464 с. URL: <https://www.klex.ru/bok>
4. Сидоров П. И., Парняков А. В. Введение в клиническую психологию: Т. 1. : Учебник для студентов медицинских вузов. М. :Академический проспект, Екатеринбург; Деловая книга, 2000. 416 с. URL: <https://www.klex.ru/6d9>
5. Синопис діагностичних критеріїв DSM-V та протоколів NICE для діагностики та лікування основних психічних розладів у дітей та підлітків / перекл. з англійської; упор. та наук. ред. Леся Підлісецька (Серія «Психологія. Психіатрія. Психотерапія»). Львів : Видавництво Українського католицького університету, 2014. 112 с. URL: <http://ndips.org/assets/sinaps.pdf>

Додаткова

1. Бучак Н. В., Макогончук М. Г. Загальні питання патопсихології : навчальний посібник для студентів спеціальності «Психологія». Рівне : РДГУ, 2001. 40 с.
2. Бучак Н. В. Патопсихологія свідомості та пізнавальних процесів : навчальний посібник для студентів спеціальності «Психологія». Рівне : РДГУ, 2001. 52 с.

3. Квинн В. Прикладная психология. СПб. : Издательство «Питер», 2000. 560 с.
4. Левченко И. Ю. Патопсихология: Теория и практика : учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. М. : Издательский центр «Академия», 2000. 232 с. URL: <https://www.klex.ru/ccw>
5. Практическая психология в тестах, или как научиться понимать себя и других. М. : АСТ-ПРЕСС, 1999. 376 с.
6. Райгородский Д. Я. (редактор-составитель). Практическая психодиагностика. Методики и тесты : учебное пособие. Самара : Издательский Дом «БАХРАХ-М», 2002. 672 с.
7. Смольская Л. Н. Психология сексуальности. Модуль 2. Сексуальность в норме и патологии. Рабочий ученик. М. : РосНОУ, 2006. 69 с.